

Silmäilyä viimeiseen kahteenkymmeneen vuoteen

Sata vuotta on pitkä aika. Siihen mahtuu monia suuria taloudellisia, aatteellisia ja poliittisia mullistuksia. Käsityö sekä aatteena että toimintana on ollut riittävän vahva kantamaan äänenkannattajansa läpi vuosisadan muutoksien. Lehti on sama vaikka nimi onkin vaihtunut *Käsateollisuudesta Lastuun ja Lankaan, Kotiteollisuuteen* ja nykyiseen *Taitoon*.

Taito-lehden edeltäjän *Kotiteollisuuden* täyttäessä 80 vuotta, julkaistiin lehdessä 2/1987 Seija Heinäsen kirjoittama kattava historiikki. Nyt kaksi vuosikymmentä myöhemmin on mielenkiintoista silmäillä, minkälaisia sisällöllisiä ja ulkoisia muutoksia on sen jälkeen tapahtunut.

Vuonna 1991 kotiteollisuus-sanasta luovuttiin. Lehden julkaisijasta tuli Käsi- ja taideteollisuusliitto ry. ja lehdestä *Taito*, jossa esitellään käsi- ja taideteollisuusalan eri ilmenemismuotoja kotimaassa ja kansainvälisesti. Lehti on edelleen mallilehti sekä tietopaketti alan koulutuksesta, harrastusmahdollisuuksista ja tapahtumista.

Silmiinpistävä muutos lehdessä on voimakas henkilöityminen. Asiat ja aatteet esitetään henkilöiden kautta, tekijä nousee tekemisen ja tuotteiden rinnalle jollei yläpuolellekin. Vuoden 1996 uudistuksessa sanotaankin lehden kertovan ihmisistä työnsä äärellä. 2000-luvulla käsityötä tuodaan esiin enenevästi muotoilun ja taidekäsityön kautta. Myös kuvataiteilijoita esitellään näyttävästi lehden sivuilla. Ulkoasultaan *Taito*-lehti seuraa yleisiä ajan suuntauksia. Erityisesti viime vuosina kuvien ja visuaalisuuden merkitys sisällössä on kasvanut vähintään tekstin veroiseksi. Internetiin *Taito*-lehden kotisivut ilmestyivät 1996.

Lukijatutkimus vuonna 2000 osoitti lehden mallisto-osuuden olevan lukijoille tärkeä. Valtaosa malleista on kudonnan ja neuletöiden malleja. Kovien materiaalien mallit puuttuvat vaikka niiden tekijöitä, tuotantoa ja tekniikoita esitelläänkin lehdessä. Malleissaan *Taito* heijastaa käsityön ja taideteollisuuden trendejä ja yleisempiä ideologisia virtauksia. 1980-luvun lopulla kudottiin turkki uusiksi turkissuikaleista, 1990-luvulla löydettiin ekologisuus uudelleen pellavan ja suomenlampaan villan, mutta myös harvinaisempien turvevillan, kalannahkan ja hampun välityksellä. 2000-luvulla *Taito* huomioi tilkuista ja huovasta innostuneiden suuret määrät. Myös silkki, paju ja lasi ovat innoittaneet materiaaleina. Harrastuskäsityöstä on suhteellisen vähän kirjoituksia, painotus on ollut käsityössä elinkeinona, vaikka käsityön ilo ja tekemisen merkitys sinänsä tulevatkin esille.

Käsityön aate ajan hengessä

Taito-lehti, kuten edeltäjänsäkin, on sitonut käsityön aatteen aina ajankohtansa yleisiin ideologioihin ja suuntauksiin. 1980-90 -luvuilla käsityötuotannon ekologisuus ja tuotteen luontoystävällisyys heijastivat kestävä kehityksen ideologiaa. Käsi- ja taideteollisuus nähtiin osana miljööstävällisempää ja vastuuntuntoisempaa yrityskulttuuria. Samaan ideologiseen perusvirtaukseen kuuluu myös korjausrakentaminen ja vanhojen rakennusten uskäyttö erityisesti käsi- ja taideteollisuusyhdistysten toimitiloina. Kierrätysmateriaalit löysivät tiensä myös tuotteisiin.

Yksi leimaa-antava piirre viimeisten 20-vuoden aikana on ollut yhteistyön, erilaisten projektien ja kansainvälistymisen korostaminen. Käsityön arvoa sinänsä pohditaan monelta eri näkökannalta. Esimerkiksi perinteen voima näyttäytyy kyvyssä löytää vanhasta uutta. Kansanperinteeseen perustuviin tuotteisiin liittyvät tarinat saattavat tehdä niistä menestystuotteita – tarinatuotteita. Myös nykYTEKNIIKAN ja käsityön suhde kiinnosti; jos tekniikka tekee ihmisen puolesta työn, ja hienomotoriikkaa vaativa käden taito häviää, miten käy käsityön? Käsityön merkitys muuttui laajemmaksi taidollisuudeksi ja käsityölliseksi tuntumaksi asioihin. Mielikuvitus, kekseliäisyys, omaperäisyys ja rohkeus korvasivat vakaan ja harjaantuneen käden siistin jäljen.

Käsityöläisyys ammattina ja elinkeinona

Käsityöyrittäminen on nähty keinona torjua toimettomuutta ja työttömyyttä koko lehden 100-vuotisen historian ajan. 1990-luvulla käsityöllä ja käsityöläisyydellä isketään laman kimppuun aivan kuten 1980-luvun lopulla rakennemuutokseen. Yrittäjäyys nousee yhdeksi keskeiseksi teemaksi ja lehti esittelee laajasti erilaisia käsi- ja taideteollisuusalan yrityksiä ja yrityspalveluita. Kotiteollisuuden työllistävä vaikutus huomioidaan tutkimuksissa. Käsityöyrittäjäyys luokitellaan merkittäväksi toimialaksi; 2000-luvun alussa se työllisti noin 30 000 henkeä.

Yritystoiminnasta puhuttaessa korostettiin tuotteiden hinta-laatusuhdetta ja käyttöominaisuuksien korkeatasoisuutta, asiakkaiden tarpeiden huomioon ottamista sekä markkinointia muun muassa tuoteinformaation kautta. Perinteiset käsityöammatit ja -tuotteet eivät enää olleet käsityöyrittämisen koko kuva. Oppiminen tai elämys kuuluivat käsityöammatin tuotteisiin materiaalisten lisäksi. Käsityömatkailun ideaa on lehdessä pyöritelty ennenkin, mutta 2000-luvulla se nousi lopullisesti esiin. Käsityökurssi on osa matkailun ohjelmajpalvelua ja käsityö osa kulttuurimatkailua.

Yhteistyön ja verkottumisen merkitys käsityöyrittäjäydessä kasvaa edelleen. Globalisoituminen ajaa paikallisestikin toimivat pienyritykset kansainvälistymään. Yksi keino tähän on eurooppalainen messurengas. Messujen merkitys käsityöyritysten kaupankäynnissä ja markkinoiden laajentamisessa korostuu lehdessä 2000-luvulla. Toiseksi markkinoinnin voimistuvaksi väyläksi nousi käsi- ja taideteollisuusyhdistysten taito shop –myymäläketju.

Koulutusta lapsista aikuisiin

Koulutus on ollut *Taito*-lehden ja sen edeltäjien yksi pääteemoista, onhan lehti alun perin perustettu käsityöopettajien äänenkannattajaksi. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana käsi- ja taideteollisuusalan koulutus on muuttunut voimakkaasti ja näitä muutoksia lehti on seurannut tiiviisti. Vuonna 1989 alkanut lasten ja nuorten käsityökoulutoiminta, joka 1990-luvun alussa otettiin osaksi taiteen perusopetusta, on ehkäpä muutoksista merkittävimpiä. Käsityökoulut jatkoivat luontevasti käsi- ja taideteollisuusyhdistyksissä alkanutta lasten kurssitoimintaa ja niistä on tullut tärkeä osa yhdistysten toimintaa.

Ammatillisen koulutuksen puitteissa *Taito*-lehti seurasi koulutuksen muutoksia. 1980-luvulla alkanut tietotekniikan tulo opetukseen, 1990-luvulla voimistunut kansainvälistyminen ja projektit koulutuksessa sekä opetussuunnitelmissa tapahtuneet uudistukset huomioitiin hyvin. Koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaamattomuus tuli myös esille, ja ongelmaksi tunnustettiin kysymys vuosittain valmistuvien yli tuhannen artesaanin ja artenomin sijoittumisesta työelämään. Oliko käsityön tekijöiden tulevaisuus pienyrityksissä tai teollisuuden prototyypin valmistusvaiheessa, tuliko kokonaan käsityönä valmistetuista esineistä vain vauraimpien etuoikeus, vai oliko käsityöläisyydellä ja ekoajattelulla elämäntapayhteyksiä?

Ammattitutkinnot ja tutkintonimikkeet tulivat myös käsi- ja taideteollisuusosalalle. Näyttötutkintojen avulla ammattitaidon voi todistaa sen hankkimistavasta riippumatta. Uudistus palveli myös hyvin aikuisten ammatillista koulutusta, jonka tarve kasvoi alan vaihtajien ja koulutuksen täydentämistarpeiden myötä, kuten *Taito*-lehden useassa tekijä esittelyissä käy ilmi. Ammatillinen koulutus on yksi väylä alan korkeakoulutuksen piiriin. Käsiyötiede virallistui tieteeksi muiden joukossa 1990-luvun alussa. Ensimmäisten käsiyötieteen väitöskirjojen myötä syntyi keskustelua siitä, voidaanko käsiyötä tutkia tieteellisesti. Tähän keskusteluun myös *Taito*-lehti osallistui aktiivisesti.

Elina Puranen, tp. amanuessi, Suomen käsiyön museo